Volume 22, Issue 3 (May- June 2023)

PAYESH

Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1402.22.3.10.3]

[DOI: 10.61186/payesh.22.3.355]

Letter to editor

Media literacy and health information epidemic

Nazila Nejhaddadgar[1], Fatemeh Darabi[2*]

1. Department of Public Health, School of Health, Ardabil University of Medical Sciences, Ardabil, Iran
2. Department of Public Health, Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran

Received: 17 March 2023
Accepted for publication: 11 April 2023
[EPub a head of print- 15 April 2023]
Payesh: 2023; 22(3): 355- 358

Dear Editor,

Infodemic refers to mass volume of information associated with a specific topic and its growth can occur explosively in a short period of time. This phenomenon is amplified through social networks and spreads such as a virus. However, on the other hand media literacy is a very special skill that is considered as one of the most important skills that one needs. Media literacy gives the ability to analyze and recognize published information. This paper aimed to introduce the role of media literacy in managing the health information epidemic.

Keywords: Media literacy, health information, epidemic

[*] Corresponding Author: Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran
E-mail: fatemedarabi43@yahoo.com

سال بیست و دوم، شماره سوم، خرداد ـ تیر ۱۴۰۲

پایش

نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاددانشگاهی

نامه به سردبیر

سواد رسانه ای در همه گیری اطلاعات حوزه سلامت

نازیلا نژاددادگر [۱]، فاطمه دارابی [۲*]

۱. گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، اردبیل، ایران
۲. گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۲۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱/۲۲
[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۲۶ فروردین ۱۴۰۲]
نشریه پایش: ۳۵۸- ۳۵۵ :(۳)۲۲؛ ۱۴۰۲

سردبیر محترم

اینفودمیک (Infodemic) یا مواجهه بیش از حد اطلاعاتی به معنای حجم عظیمی از اطلاعات، بعضاً صحیح یا نادرست است، که پیدا کردن منابع مورد اعتماد و راهنمایی قابل اتکا را برای افراد در زمانی که بدان نیاز دارند دشوار می سازد [۱]. اپیدمی اطلاعات پدیده‌ای است که در زمان کوتاه، حجم زیادی از اطلاعات توسط رسانه های اجتماعی و فضای مجازی تولید و منتشر می‌شود، این مسئله در موضوعات مرتبط با سلامت از اهمیت ویژه ای برخوردار است، چراکه انتشار اطلاعات نادرست و شایعات بالاخص در فضای مجازی باعث ایجاد نوعی سردرگمی و عدم اطمینان در بین مخاطبان می شود و در نتیجه اثربخشی راهکارهای مؤثر سلامتی را کاهش می دهد [۲]. در هنگام وقوع پاندمی یا سایر مخاطرات بهداشتی، مخاطبان بیش از هر زمانی به اطلاعات صحیح نیاز دارند، زیرا افراد به منظور افزایش آگاهی خود، اطلاعات را از منابع متعدد جستجو می کنند [۱]، که در این هنگام در صورت دسترس نبودن منبع موثق و شفاف، احتمال تأثیر شایعات و اطلاعات نادرست بالاخص از طریق فضای مجازی بیشتر می شود [۳]. در دوران پاندمی کرونا، جستجوی کاربران در گوگل جهت کسب اطلاعات تا ۷۰ درصد افزایش پیدا کرد، در این بین اطلاعات و داده‌های غلط و نادرست بسیاری نیز منتشر شد که تشخیص اطلاعات درست از اطلاعات غلط و شایعات را برای مخاطب دشوار کرد و مانع پذیرش راهکارهای عملی ارائه شده توسط مراقبین سلامت سیستم بهداشتی گردید، این مسئله در برخی مواقع مانع دریافت واکسن یا مراقبت های بهداشتی ارائه شده و بی اعتمادی به دولت و فرآیندهای مرتبط با بهداشت عمومی نیز شد [۲]. نتایج یک مطالعه سیستماتیک در مورد شیوع اطلاعات نادرست بهداشتی در رسانه های اجتماعی نشان داده است که، اطلاعات نادرست و شایعات در شش حوزه سلامت: واکسن، مواد مخدر یا سیگار، بیماری های غیر واگیر و همه گیری بیماری های واگیر، اختلالات خوردن و درمان های دارویی بیشتر مشاهده می شود و ارتباطات مجازی، به‌ویژه در پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی، گسترش سریع اطلاعات نادرست را تسریع و سلامت عمومی را تهدید می کنند، زمانی که اعتماد مردم به منابع اطلاعاتی و خدمات در دسترس کم باشد، یا زمانی که اطلاعات معتبر به سختی به دست آیند، اطلاعات نادرست با سرعت بیشتری گسترش می‌یابند و مانع اثر بخشی و کنترل مراقبت های بهداشتی می شود [۲].

* نویسنده پاسخگو: اسدآباد، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، گروه بهداشت عمومی
E-mail: fatemedarabi43@yahoo.com

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1402.22.3.10.3]
[DOI: 10.61186/payesh.22.3.355]

در برخی از کشورها که نظام سلامت مبتنی بر پزشک خانواده است، پزشکان خانواده به عنوان دروازه بانـان سـلامت بـه سـلامت افـراد جامعـه رسیدگی می کنند و در صورت بروز همه گیری اطلاعات در حوزه سلامت و بهداشت به عنوان هدایت کننده و رهبـر در راسـتای اقنـاع سـازی مردم فعالیت دارند، در مقابل، در کشورهایی مانند آمریکا نظام سلامت مبتنی بر بازار آزاد است و هر فـردی مـی توانـد انتخـاب کنـد کـه چـه خدمتی را بگیرد و از چه اطلاعاتی استفاده کند [۴-۳]. نظام سلامت کشور ایران ترکیبی از ایـن دو نظـام اسـت، خـدمات بهداشـتی همچـون واکسیناسیون بر عهده دولت است و خدمات درمانی تقریباً آزاد ارائه می شود. در این ساختارها جریان یافتن اخبار جعلی بسیار روان تر از اخبار درست در حیطه های مختلف از جمله سلامت و بهداشت است [۵]. در گذشته و در سایه محدودیت های رسانه ای و دسترسـی بـه اطلاعـات، امکان بـیش تـری برای نظارت و کنترل گردش اطلاعات وجود داشت [۶] امـا بـا ظهـور رسـانه هـای اجتمـاعی، قلمروهای ارتبـاطی وسـیعی گشوده شده و اخبار و اطلاعات گوناگون فارغ از نسبت آن ها بـا واقعیت، با سرعتی بی سابقه جوامع انسانی را تحت تأثیر قـرار داده اسـت [۷]. ظهور رسانه های اجتمـاعی، مـدل هـای کـنش جمعـی را کـه مبتنـی بـر مفروضاتی درباره سـبک و سـیاق ارتباطـات انسـانی بـود، دگرگـون سـاخته است و انتشار اطلاعات نادرست در شبکه های اجتمـاعی در هنگـام بـروز بحـران هـای سلامتی و اجتماعی اجتناب ناپذیر به نظر مـی رسد [۷].

یکی از مهم ترین رویکردها که جامعه را در برابر همه گیری اطلاعات در بحران ها ایمن می سازد افزایش سواد رسانه ای می باشد، سواد رسـانه ای را می توان توانایی انتقاد از اطلاعاتی دانست کـه مخاطبـان، مصـرف یـا حتـی تولید می کنند، بدین ترتیب آنها در برابر اخبـار جعلـی بـه ایمنـی دسـت مـی یابنـد. سواد رسانه‌ای مانند یک رژیم غذایی است که هوشمندانه مراقب است که چه موادی مناسب هسـتند و چـه مـوادی مضر؛ چه چیزی را باید مصرف کرد و چه چیزی را نه، و یا این‌که میزان مصرف هر ماده بر چه مبنایی باید استوار باشد. سواد رسانه‌ای می‌توانـد به مخاطبان رسانه‌ها بیاموزد که از حالت انفعالی و مصرفی خارج شده و به معادله متقابل و فعالانه‌ای وارد شوند که در نهایت به نفع خـود آنـان باشد [۸]. افـرادی کـه سـواد رسـانه ای بـالاتری دارنـد به گونه ای انتقادی در برابر موج پیـام هـای رسـانه ای قـرار مـی گیرنـد، چنـین افرادی همچون عناصـری فعـال در جامعـه عمـل کـرده و نه تنها خود در برابر اخبار و اطلاعات نادرسـت بـا مواضـعی انتقـادی روبـرو مـی شـوند بلکـه زنجیره گسترش این اطلاعات به سوی سایر افراد جامعه را قطع مـی کننـد [۷]. در بحران های حوزه سـلامت افـرادی کـه سـواد رسانه ای پایین دارند از خدمات بهداشتی و راهکارهای پیشگیری ارائه شده توسط سیسـتم بهداشـتی کمتـر اسـتفاده مـی کننـد و در نتیجـه استفاده بیشتری از خدمات اورژانسی و مراقبت های ویژه دارند، در پاندمی کووید-۱۹ نیز، بـا وجـود انبـوه اطلاعـات ضـد و نقـیض پیرامـون شیوه های گسترش ایـن ویـروس و راه هـای جلـوگیری از آن، اهمیـت مرجعیت رسانه های معتبر بسیار حائز اهمیت بود ایـن مسـأله نشـانگر آن است که در بحران های حوزه سلامت، اهمیت ارتقای سواد رسانه ای بـرای فـرد و جامعه بیشتر است. در آغاز پاندمی کووید-۱۹، ضـرورت وجود منابع معتبر که پرسش هـای شهروندان را پاسخ دهند و ابهامات آنها را برطرف سـازند بـه شـدت احسـاس مـی شـد، در شـوک آغـازین ناشی از بروز گسترده همـه گیـری ویـروس کووید-۱۹، همـه شـرایط لازم بـرای شـکل گیـری شـایعات وجـود داشـت و بـی اطلاعـی افـراد تأثیرگذار از روش هـای قطعـی انتقال، فواید و مضرات واکسن و درمان قطعـی، نـرخ مـرگ و میـر قابـل توجـه آن و نبـود توضـیحی بـرای بسیاری از جنبه های دیگر این ویروس، اهمیت آن را در نظر عموم مبهم ساخت، همین امر برای شکل گیری شایعات پیرامون آن کـافی بـود. چـرا کـه اهمیت و ابهام، شایعات را تغذیه می کنند [۸-۷]. بهبود سـواد رسـانه ای مخاطبـان رسـانه هـا و کـاربران شـبکه هـای اجتماعی مهم ترین راهکار ایمنی افراد در برابر همه گیری اطلاعات در بحران های سلامت است، چراکه سواد رسانه ای، مهـارتی اسـت کـه بـا دسترسی افراد به منـابع معتبـر و دقیقـی کـه پشـتوانه اطلاعـات بهنگـام و ضروری است، تغذیه می شود.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1402.22.3.10.3]
[DOI: 10.61186/payesh.22.3.355]

منابع

1. Mokhatri-Hesari P, Moezzi B, Montazeri A. Infodemic, misinformation and the COVID. Payesh 2020:19:349 – 35 [Persian]
2. Gisondi MA, Chambers D, La TM, Ryan A, Shankar A, Xue A, Barber RA. A Stanford Conference on social media, Ethics, and COVID-19 Misinformation (INFODEMIC): Qualitative Thematic Analysis. Journal of Medical Internet Research 2022:24:35707
3. Gisondi MA, Barber R, Faust JS, Raja A, Strehlow MC, Westafer LM, Gottlieb M. A Deadly Infodemic: social media and the Power of COVID-19 Misinformation. Journal of Medical Internet Research 2022:24:35552
4. Pool J, Fatehi F, Akhlaghpour S. Infodemic, Misinformation and Disinformation in Pandemics: Scientific Landscape and the Road Ahead for Public Health Informatics Research. Studies in Health Technology and Informatics 2021:281:764-768
5. Shiraly R, Mahdaviazad H, Pakdin A. Doctor-patient communication skills: a survey on knowledge and practice of Iranian family physicians. BMC Family Practice 2021:22:130
6. Himelein-Wachowiak M, Giorgi S, Devoto A, Rahman M, Ungar L, Schwartz HA, Epstein DH, Leggio L, Curtis B. Bots and Misinformation Spread on social media: Implications for COVID-19. Journal of Medical Internet Research 2021:23:26933
7. Bin Naeem S, Kamel Boulos MN. COVID-19 Misinformation Online and Health Literacy: A Brief Overview. International Journal of Environmental Research and Public Health 2021:18:8091
8. Malik A, Bashir F, Mahmood K. Antecedents and Consequences of Misinformation Sharing Behavior among Adults on social media during COVID-19. Sage Open 2023:13:1-14

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1402.22.3.10.3]
[DOI: 10.61186/payesh.22.3.355]